ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

_____ Т. Ф. Бірюкова

«____»_____2025 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В СИСТЕМІ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

підготовки магістрів

денної форми здобуття освіти

освітньо-професійна програма Політологія

спеціальності С2 Політологія

галузі знань С – Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

ВИКЛАДАЧ: Вагіна Олена Миколаївна, к.і.н., доц., доц. кафедри політології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від 22 серпня 2025 р.
Завідувач кафедри політології

_____ Є. Г. Цокур

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

_____ Є. Г. Цокур

2025 рік

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни

Зв`язок з викладачем:
E-mail: V-Elena@i.ua
Телефон: (061) 289-12-74 (кафедра)
Інші засоби зв'язку: Moodle (форум курсу, приватні повідомлення)
Кафедра: політології, ауд. 310, IV корп. ЗНУ, вул. Дніпровська, 33а

1. Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є отримання компетентностей в області проблем та принципів функціонування громадянського суспільства, його інститутів, структури, функцій, ознайомлення з основами взаємовідносин громадянського суспільства та держави.

Курс є необхідною складовою частиною базової теоретичної та практичної підготовки студента, що навчається за освітньою програмою «Політологія», а також є основою для подальшого вивчення спеціальних дисциплін. Курс орієнтований на розвиток критично важливих для фахівця у галузі суспільних наук навичок ефективної комунікації через інтерактивний формат, дебати та полеміку. Дисципліна відповідає вимогам сучасного ринку праці, оскільки формує вміння оцінювати сучасну політичну практику та місце інститутів громадянського суспільства у соціально-політичних процесах.

Інтерактивний формат курсу спонукатиме до дебатів, полеміки, аргументованого відстоювання власної точки зору, орієнтований на розвиток критично важливих для фахівця у галузі суспільних наук навичок ефективної комунікації.

2. Паспорт навчальної дисципліни

Нормативні показники	Денна форма здобуття освіти
Статус дисципліни	**вибіркова**
Семестр	3-й
Кількість кредитів ECTS	3
Кількість годин	90
Лекційні заняття	12 год.
Семінарські заняття	12 год.
Самостійна робота	66 год.
Консультації	особисті – за розкладом викладачів кафедри політології; дистанційні – ел. поштою, повідомленнями в Moodle або через Zoom (за попередньою домовленістю); запис на консультації: V-Elena@i.ua.
Вид підсумкового семестрового контролю:	**залік**
Посилання на електронний курс у СЕЗН ЗНУ (платформа Moodle)	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=7300

3. Методи досягнення запланованих освітньою програмою компетентностей і результатів навчання

Компетентності/результати навчання	Методи навчання	Форми і методи оцінювання
СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації ПРН01.Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціо-культурного контексту.	Лекційні заняття; семінарські заняття (інтерактивний формат, дебати, полеміка); самостійна робота; використання новітніх програмних засобів	Поточний контроль: усна відповідь на семінарському занятті, участь у дискусії; написання есе. Підсумковий контроль: захист індивідуального дослідницького завдання (ІДЗ); залікове тестове завдання.
СК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти. ПРН 03. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології.	Лекційні заняття; семінарські заняття (інтерактивний формат, дебати, полеміка); самостійна робота; використання новітніх програмних засобів	Поточний контроль: усна відповідь на семінарському занятті, участь у дискусії; написання есе. Підсумковий контроль: захист індивідуального дослідницького завдання (ІДЗ); залікове тестове завдання.
СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, ґендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів. ПРН06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	Лекційні заняття; семінарські заняття (інтерактивний формат, дебати, полеміка); самостійна робота; використання новітніх програмних засобів	Поточний контроль: усна відповідь на семінарському занятті, участь у дискусії; написання есе. Підсумковий контроль: захист індивідуального дослідницького завдання (ІДЗ); залікове тестове завдання.

4. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Етапи розвитку громадянського суспільства та еволюція концепції громадянського суспільства

Історична еволюція ідеї громадянського суспільства. Ключові етапи розвитку концепції, починаючи з античних уявлень та ранніх класичних підходів. Аналіз праць ключових мислителів, які вплинули на формування сучасного розуміння ГС, включаючи концепцію «відкритого суспільства» (К. Поппер) та дослідження структурних перетворень у сфері відкритості (Ю. Габермас). Формування навиків користування категорійно-понятійним апаратом та розуміння ідеалу ГС.

Змістовий модуль 2. Громадянське суспільство: сутність та функції. Моделі громадянських суспільств

Теоретичний аналіз громадянського суспільства як політичного феномену. Сутність, структура та основні функції ГС. Ключові інститути громадянського суспільства, їх класифікація та роль у демократичному процесі. Порівняння різних моделей громадянських суспільств (англо-американської, континентальної). Комплексне використання нормативної та емпіричної політичної теорії для аналізу ГС.

Змістовий модуль 3. Громадянське суспільство і демократія. Держава та громадянське суспільство

Взаємозв'язок між громадянським суспільством і демократією та основи взаємовідносин між державою та інститутами ГС. Проблеми співвідношення категорій «громадянське суспільство» та «правова держава». Взаємодія та співпраця між державою і ГС в Україні, механізми діалогової взаємодії органів влади і громадськості. Проблеми взаємодії ГС із системою державної влади та соціальною державою.

Змістовий модуль 4. Особливості громадянського суспільства на сучасному етапі розвитку

Міжнародні громадські організації та їх вплив на функціонування громадянського суспільства. Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи. Сучасні тенденції розвитку ГС в умовах глобалізації. Концепція глобального громадянського суспільства та вплив міжнародних громадських організацій на функціонування національних ГС та державну політику. Формування громадянського суспільства в Україні, його історичні корені, сучасний стан, проблеми та перспективи. Виклики розвитку ГС, зокрема, у час воєнних конфліктів. Формування вміння оцінювати сучасну політичну практику та місце інститутів ГС у соціально-політичних процесах

5. Структура навчальної дисципліни

Вид заняття/роботи	Назва теми	Кількість годин (о/д.ф.)	Кількість годин (з.ф.)	Згідно з розкладом
Змістовий модуль 1	**Етапи розвитку громадянського суспільства та еволюція концепції громадянського суспільства**			**Тижні 1–3**
Лекція 1	Етапи розвитку громадянського суспільства (Тема 1)	2	-	Тиждень 1
Семінар 1	Еволюція концепції громадянського суспільства	2	-	Тиждень 2
Лекція 2	Класичні та сучасні теорії громадянського суспільства	2	-	Тиждень 3
Змістовий модуль 2	**Громадянське суспільство: сутність та функції. Моделі громадянських суспільств**			**Тижні 4–6**
Лекція 3	Громадянське суспільство: сутність, структура, функції	2	-	Тиждень 4
Семінар 2	Інститути громадянського суспільства	2	-	Тиждень 5
Семінар 3	Моделі громадянських суспільств	2	-	Тиждень 6
Змістовий модуль 3	**Громадянське суспільство і демократія. Держава та громадянське суспільство**			**Тижні 7–10**
Лекція 4	Громадянське суспільство і демократія	2	-	Тиждень 7

Семінар 4	Громадянське суспільство і демократія: проблеми співвідношення	2	-	Тиждень 8
Лекція 5	Держава та громадянське суспільство: основи взаємовідносин	2	-	Тиждень 9
Семінар 5	Механізми діалогової взаємодії органів влади та громадськості	2	-	Тиждень 10
Змістовий модуль 4	**Особливості громадянського суспільства на сучасному етапі розвитку**			**Тижні 11–12**
Лекція 6	Глобальне громадянське суспільство. Формування ГС в Україні	2	-	Тиждень 11
Семінар 6	Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи	2	-	Тиждень 12
Самостійна робота	Теми, питання та завдання для самостійного опрацювання.	**66**	-	Тижні 1–12
Залік	Підсумковий контроль (захист ІДЗ, тестування)	-	-	Заліковий тиждень

6. Види і зміст контрольних заходів

Вид заняття/роботи	Вид контрольного заходу	Зміст контрольного заходу	Критерії оцінювання та термін виконання	Усього балів
Поточний контроль				
Семінарські заняття (ЗМ 1)	Усна відповідь, участь у дискусії	Розгорнута відповідь на одне з питань курсу, що супроводжується власною аргументованою думкою.	Семінар 1, 2 (max 5 балів за кожне).	10
Практичне заняття (ЗМ 1)	Написання есе	Письмова робота, яка демонструє вміння логічно викладати власну думку з певного питання і аргументувати її.	Тиждень 2 (max 5 балів).	5
Семінарські заняття (ЗМ 2)	Усна відповідь, участь у дискусії	(Аналогічно ЗМ 1)	Семінар 3, 4, 5 (max 5 балів за кожне).	15
Семінарські заняття (ЗМ 3)	Усна відповідь, участь у дискусії	(Аналогічно ЗМ 1)	Семінар 6, 7, 8 (max 5 балів за кожне).	15
Семінарські заняття (ЗМ 4)	Усна відповідь, участь у дискусії	(Аналогічно ЗМ 1)	Семінар 9, 10, 11 (max 5 балів за кожне).	15
Усього за поточний контроль				**60**
Підсумковий контроль				
Залік	Захист індивідуального дослідницького завдання (ІДЗ)	Реферат на тему «Перспективи розвитку громадянського суспільства». Захист: презентація (до 10 хв.) та відповіді на питання (до 5 хв.).	Термін виконання: Тиждень 12. Детальні вимоги та рекомендації на сторінці курсу у Moodle.	20
Залік	Залікове тестове завдання	Тестування у системі Moodle.	Критерії оцінювання та вимоги наведено в інструкції до тесту та на поточних консультаціях.	20

Усього за підсумковий контроль				**40**

Шкала оцінювання ЗНУ: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	*5 (відмінно)*	*Зараховано*
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

7. Основні навчальні ресурси

Рекомендована література

1. Alexander J.C. The Civil Sphere. Oxford : New York : Oxford University Press, 2006. 816 p.
2. Alexander J. C. Global Civil Society. Theory, Culture & Society. 2006. Vol.23, Issue 2/3(Mar-May). P. 521-524.
3. Бєльська Т. В. Глобальне громадянське суспільство: сутність, генеза та вплив на державну політику України : монографія. Київ : ВАДНД, 2016. 300 с..
4. Воронянський А. В. Політологія : підручник / Воронянський А. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. ; Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка. Харків : ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2017. 179 с..
5. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / пер. з німецької. Львів : Літопис, 2000. 319 с..
6. Кін Джон. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення / пер. з англ. Київ : АНОД, 2000. 192 с..
7. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія : підручник для студ. вищ. закл. освіти. 5-те вид., випр. і допов. Львів : Магнолія, 2017. 304 с..
8. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / пер. з англ. Київ : Основи, 1994. 444 с..

Інформаційні ресурси

1. Біденко Ю. В. Громадянське суспільство: проблеми визначення та періодизації розвитку в українському контексті. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія „Питання політології". 2011. № 984. С. 127-132. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/46594717.pdf
3. Громадянське суспільство в час воєнних конфліктів : збірник наукових статей за ред. П. Кендзьора. Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін "Нова Доба". Львів : Панорама, 2020. 140 с. URL: https://www.novadoba.org.ua/pdf/
4. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 12 грудня 2013 р., м. Київ / упоряд. : В. М. Яблонський. О. А. Корнієвський, П. Ф. Вознюк. Київ : НІСД, 2014. 192 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-07/Gromada_Ukraine-119ff.pdf

5. Джекі Сміт. Світове громадянське суспільство? Міжнародні громадські рухи та організації і соціальний капітал/ Журнал «І».- 2001.-№ 21. URL: http://www.ji.lviv.ua/n21texts/smith.htm

6. Закон України «Про громадські об‘єднання» в запитаннях і відповідях. URL: http://www.ufpaa.org/files/tlumachennya_zakonu_doc

8. Колодій А. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу). URL:http://www.ji.lviv.ua/ n21texts/kolodij.htm

9. Колодій А. Розвиток громадянського суспільства. URL: http://politicalstudies.com/?p=166

10. Крутій О. М. Комплексний механізм діалогової взаємодії органів влади і громадськості. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/4/01.pdf

11. Орцева О. С. Еволюція ідеї громадянського суспільства: від витоків до сучасності. URL: http://official.chdu.edu.ua/article/view/28380/25257

12. Реєстр громадських організацій України. URL: https://archive.today/M2nG#selection-509.0-509.30

13. Соляр С. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення. Вісник Академії правових наук України. 2013. №1. С. 271-279. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/4055

7. Регуляції і політики курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків

Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування семінарських занять. Студенти, які через поважні причини не можуть відвідувати заняття регулярно, мусять узгодити з викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених семінарських занять. Окремі пропущені заняття мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Накопичення відпрацювань неприпустиме! Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, зазначеними у плані заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання.

За умови систематичних пропусків і великої кількості невідпрацьованих занять станом на початок екзаменаційної сесії може бути застосована процедура повторного вивчення дисципліни (див. посилання на Положення у додатку до силабусу).

Політика академічної доброчесності

Кожний студент зобов'язаний дотримуватися принципів академічної доброчесності. Відповідно до чинних правових норм, плагіатом вважатиметься: копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм іменем; створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел; рерайт (перефразування чужої праці без згадування оригінального автора). Будь-яка ідея, думка чи речення, ілюстрація чи фото, яке ви запозичуєте, має супроводжуватися посиланням на першоджерело. Приклади оформлення цитувань див. на сторінці курсу в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=7300.

Роботи, в яких виявлено ознаки плагіату, до розгляду не приймаються.

Висока академічна культура та європейські стандарти якості освіти, яких дотримуються у ЗНУ, вимагають від дослідників відповідального ставлення до вибору джерел. Посилання на такі ресурси, як Wikipedia, бази даних рефератів і письмових робіт є неприпустимим.

До студентів, у роботах яких буде виявлено прояви недоброчесної поведінки, можуть бути застосовані різні дисциплінарні заходи (див. посилання на Кодекс академічної доброчесності ЗНУ в додатку до силабусу).

Використання комп'ютерів/телефонів на занятті

Будь ласка, не забувайте перед початком заняття переключати свої мобільні телефони на беззвучний режим, щоб вони не відволікали викладача та ваших колег. Використання мобільних телефонів, ноутбуків, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та семінарських занять дозволяється виключно у навчальних цілях і лише за погодженням із викладачем. Під час контрольних заходів (тестування, контрольних робіт, іспитів) використання гаджетів заборонено. У разі порушення цієї заборони роботу буде анульовано без права перескладання.

Визнання результатів неформальної/інформальної освіти

Процедура врахування результатів, отриманих здобувачем за рахунок неформальної/інформальної освіти, регулюється Положенням Запорізького національного університету про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (2022 р.). https://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normatyvna_basa/polozhennya_znu_pro_poryadok_viznannya_rezul__tat__v_navchannya.pdf

Комунікація

Базовою платформою для комунікації викладача зі студентами є Moodle. Важливі повідомлення загального характеру розміщуються викладачем на форумі курсу. Для персональних звернень використовується сервіс приватних повідомлень. Відповіді на запити студентів надаються викладачем впродовж трьох робочих днів.

Якщо через технічні причини доступ до Moodle є неможливим, або ваше питання потребує термінового розгляду, відправте листа з позначкою «Важливо» на адресу V-Elena@i.ua. У листі обов'язково вкажіть ваше прізвище, ім'я, факультет та шифр академічної групи.

Будь ласка, регулярно перевіряйте свою електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle та реагуйте на повідомлення своєчасно!

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ГРАФІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА 2025-2026 н.р. доступний за адресою: http://surl.li/afeagu.

НАВЧАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих студентами знань, навичок та вмінь є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до Положення про організацію та методику проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів ЗНУ: https://tinyurl.com/y9tve4lk.

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (у тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання студенту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Процедура повторного вивчення визначається Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ: https://tinyurl.com/y9pkmmp5.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ: https://tinyurl.com/57wha734.
Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до: Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ: https://tinyurl.com/yd6bq6p9; Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ: https://tinyurl.com/y9r5dpwh.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Телефон довіри практичного психолога **Марті Ірини Вадимівни** (061) 228-15-84, (099) 253-78-73 (щоденно з 9 до 21).

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ
Запорізького національного університету: **Банах Віктор Аркадійович**
Електронна адреса: v_banakh@znu.edu.ua
Гаряча лінія: тел. (061) 227-12-76, факс 227-12-88

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Спеціалізована допомога: (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: https://tinyurl.com/ydhcsagx.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА: http://library.znu.edu.ua. Графік роботи абонементів: понеділок-п`ятниця з 08.00 до 16.00; вихідні дні: субота і неділя.

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (СЕЗН ЗНУ): https://moodle.znu.edu.ua.
Посилання для відновлення паролю: https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015.

ЦЕНТР ІНТЕНСИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: http://sites.znu.edu.ua/child-advance/